

TREI

Sunt părinte de adolescent

Când nimic nu pare să meargă, există soluții

OLIVIER REVOL

Traducere din franceză de Alina Popescu

Cuprins

<i>Cuvânt-înainte</i>	9	
<i>Introducere. „Vi-i fac cadou...“</i>	11	
<i>„Have fun!“</i>	14	
I	„A IEȘI ÎN LARG“	17
1.	Enzo: „Spuneți-le dumneavoastră...“	19
2.	„Nici măcar n-a durut!“	27
3.	A distrugе pentru a se construi mai bine	30
4.	Léа cea dârză	44
5.	Un moment de stânjeneală	53
6.	Arno: prezent virtual	55
7.	Dependenți de ecrane	63
8.	Independance Day	72
II.	„A ÎNFRUNTA VREMURILE GRELE“	75
9.	Creierul adolescentilor	77
10.	Gol de aer	85
11.	Zoé și dușmanii ei interiori	90
12.	Atenție, Quentin fragil!	97
13.	Boris și şobolanii	104
14.	Arthur: în căutarea IQ-ului pierdut	114
15.	Adolescentul cu potențial intelectual înalt	117

Respect pentru oameni și natură	
III. „SEMNALE DE MÂHNIRE...“	127
16. „Vă port pică...“	129
17. Normal sau patologic?	131
18. Yanis, paralizat de angoasă	141
19. Norman, singur pe lume...	148
20. Anna ar prefera să moară	157
21. Adolescentul deprimat	164
22. Karen, prințesa și „bobul de mazăre“	178
23. „ Tânără și drăguță“: anorexia nervoasă	192
IV. „A ȚINE CÂRMA“	207
24. Naufragiații din Nebraska	209
25. Părinți de vis	212
26. Medicul și adolescentul	222
27. Sub soare, bineînțeles...	235
28. Capabil să ascultă	239
29. În ton cu epoca	242
30. De nestăpânit, chiar și la fotbal!	253
Concluzie	255
Anexe	257
Mulțumiri	261
Publicații științifice ale autorului	262

Introducere

„Vi-i fac cadou...”

O scenă suprarealistă.

Ultima consultație, cea de la ora opt seara, se anunță încordată.

Atmosfera din sala de așteptare este sufocantă. În dreapta, prăbușit pe trei scaune, Julien, șaisprezece ani, pare indiferent. Cu ochii pe jumătate deschiși, cu părul dezordonat care îi cade în valuri pe față, cu iPod-ul lipit de urechi, fără îndoială năucit de muzica obsesivă care străbate din căști. Nu este încântat să se afle în acest loc și o arată cât se poate de clar...

În fața lui, niște părinți obișnuiți, stilul clasic, deznădăjduiți și mai ales săturați de încercările zadarnice de a-și reanima fiul.

Sosirea mea strică și mai mult ambianța. Privirile întretăiate se încarcă cu furie și descurajare, iar tatăl lui Julien face un gest mâños.

Fac un apel la calm cu un semn din mâna. Este urgentă crearea unei atmosfere călduroase, a unei relații de încredere... și, mai ales, nu trebuie în niciun caz dat greș cu această primă întâlnire, deși începuse mai degrabă cu stângul.

Mă apropii de sfinxul care deschide un ochi și catadicsește să-și scoată o cască din urechi, spre ușurarea celor de pe banca din față. A te preface că ești bine-crescut înseamnă că într-o oarecare măsură chiar ești.

Emit, zâmbind, cu toată empatia de care sunt capabil:

Respect — Bună seara, Julien! sunt doctorul Revol. O să te primesc în câteva minute, dar mai întâi aş vrea să stau de vorbă doar cu părinții tăi...

Un mormăit politicos mă încurajează să încerc o glumiță:

— Mi-i împrumuți?

Julien schițează un zâmbet încântat și răspunde însuflețit:

— Nu, vi-i fac cadou...

Bingo! Săgeata și-a atins ținta, direct în inima părinților, pietrificați de culpabilitate:

„Ce am făcut ca să ajungem în această situație!?”

O problemă clasică.

Un fiu care nu face decât ce-l taie capul: „Lasă-mă, mă descurc mai bine fără tine”.

Niște părinți morți de grija și neputincioși: „Cum să-l ajutăm să depășească problemele, ce o să se aleagă de el mai târziu?”

Între ei, un zid de neînțelegere care se tot înalță.

În fiecare zi am parte de asemenea chemări în ajutor, care copleșesc serviciile de psihiatrie pediatrică: „Nu mai putem să-i spunem nimic”, „Nu mai iese din camera lui”, „Vrea să se lase de toate, studii, sport, să plece de acasă...”, „O să ajungă un ratat”...

Fenomenul capătă amploare, fără îndoială și pentru că începe să fie remarcat. E ca o pandemie, care nu se tratează însă cu vaccin! Și asta deoarece nu avem de-a face cu o boală, ci doar cu o mică revoluție. Să renunț la copilărie și să îți construiești o viață de adult nu este o nimica toată! Este un fel de a doua naștere, fără doar și poate, care are loc în tipete și durere. Din fericire, fiecare o uită repede, odată depășită zona de turbulențe. Este indispensabil să se reușească această metamorfoză, fiecare având rolul său aici: părinții, adolescentul, medicul. Miza este foarte mare, aceea de a te afla în sfârșit în lumina rampei vieții de adult, dar fără să ratezi intrarea pe scenă!

Așadar, nu este ceva grav, ci doar expresia conflictului etern între generații, care a existat dintotdeauna și care afectează

întreaga planetă a adolescenței. Este o etapă în care părinții, care de asemenea își pun întrebări despre ei însăși, sunt mai puțin disponibili, mai debusolați, ca în fața unei uși închise și cu codul schimbat. Abandonăți. Eu sunt primul care mă găsesc în situația asta.

„Have fun!“

Iunie, 2007, ora șapte și jumătate fix

Sunt la volan, devin nerăbdător.

Ca în fiecare dimineață, îmi duc cei patru copii la școală.

Cei doi mai mici s-au aşezat deja în spate și sporovăiesc vesel comentând nominalizările și excluderile posibile din emisiunea de tele-realitate în vogă. Ca de obicei, aşteptăm după ceilalți doi mai mari. Încerc să-mi ascund nerăbdarea punând întrebări despre programul zilei.

În sfârșit, se audă un scârțâit pe pietriș, poarta care se trântește și două clone se vâră în mașină. Atmosfera devine brusc mai apăsatătoare. Prudenți, Jim și Maelle nu mai zic nimic. Prima greșeală, dau drumul la radio! Era reglat pe postul de muzică ușoară Nostalgie. Reacția nu se lasă așteptată:

— Poți să oprești muzica ta depășită...!

Schimb pe butonul numărul doi, la actualitățile de pe France Info, doar ca să le ofer un minimum de cultură, un strop de știri. A doua greșeală! Ghinion, știrea zilei nu este prea funny... În mod ciudat, nu am nicio reacție bruscă de la cele două „fashion victims“ ale mele, foarte ocupate să-și verifice lookul în oglinziile pentru pasageri. Dar starea de grație nu ține mult. Atunci când aceleași informații sunt transmise a doua oară, mi se aruncă un jignitor:

— Nu suntem obligați să suportăm radioul tău de amnezie!

Cei mici abia îndrăznesc să susfle. Ca să nu stric și mai mult atmosfera, cedează și schimb pe un post cu muzică în vogă, NRJ. Jim și

Respect pentru oameni și cărti

Maele bat din palme și intonează la unison hitul momentului. Julien dă sonorul mai tare, tot interiorul mașinii vibrează. O atmosferă nu tocmai studioasă...

Îmi revine în minte observația unei mame americane, care s-a mutat de curând la Lyon și care l-a adus la mine pe fiul ei, din cauza dificultăților de adaptare: „E ciudat, aici copiii nu par încântați să meargă la școală...“ Nu pot decât să fiu de acord și profit de ocazie ca să o întreb cum începe dimineața la ea în țară. Îmi dă atunci un răspuns uimitor, care mi-a fost confirmat ulterior: „La noi, indiferent de vârsta copiilor, atunci când îi conducem la școală, le urăm «have fun!»⁶“.

Mi-am promis să fac la fel.

— Oprește aici!

• Tonul amenințător mă trezește brusc la realitatea de șofer de autobuz școlar, de personaj dintr-un film cu suspans!

Ritualul face ca mai întâi să fie lăsați liceenii, la câțiva metri de liceu, desigur, altfel „sunt de tot râsul!“. De altfel, am impresia că în fiecare zi e cu un metru mai departe...

Portierele se trântesc și cei doi excentrici ai meu își azvârlă pe umeri rucsacurile cu o mișcare asemănătoare, mormăind un „ciao“ imperceptibil, care spune multe despre entuziasmul lor. Deși nu sunt sigur că am ales cea mai potrivită zi, încerc totuși micul experiment: după ce se îndepărtează, cobor geamul și le strig un vesel „Distracție plăcută!“, însotit de un semn puțin caraghios cu mâna. Rateu! Amândoi se uită la mine cu un amestec de compasiune și iritare.

E imposibil de descris cât de departe am fost de efectul scontat! Cu atât mai ciudat pentru niște dependenți de muzica americană și care, în plus, au crescut o perioadă în Canada⁷... Mi-a fost chiar puțin teamă pentru parbrizul meu!

Demarez din nou, către școala primară și gimnaziu. Cei doi micuți se prăpădesc de râs.

⁶ „Distracție plăcută!“

⁷ O. Revol, *Même pas grave!*, Lattès, 2006, J'ai lu, 2007.

Respect pentru oameni și cărti

Îți îmbrățișez și mai tandru decât de obicei, ca și cum i-aș îndemna să nu crească prea repede...

Plec „fără pasageri“, schimb pe postul de radio RFM și savurez calmul. Mă grăbesc să ajung la spital ca să-i primesc pe primii tineri pacienți ai zilei.

E cu mult mai ușor să ai de-a face cu copiii altora...

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

I.

„A IESI ÎN LARG“

ADOLESCENȚA, PUR ȘI SIMPLU

Enzo: „Spuneți-le dumneavoastră...“

Enzo ezită, ieșe din biroul meu, se pregătește să închidă ușa, dar se răzgândește.

Nu o să uit niciodată momentul în care și-a băgat capul prin ușa întredeschisă, pe de o parte stânjenit, pe de altă parte cu un aer complice:

— Da, spuneți-le...

Enzo are optsprezece ani. Este brunet și are părul scurt, strâns în mod sofisticat într-o creastă în vârful capului, grație efectului de „ud“ al ultimului gel la modă. Poartă un tricou strâmt, niște pantaloni prea coborâți, după părerea mea, care lasă să se întrevadă în mod „neglijent“ partea de sus a chiloților și, mai ales, marca! Pe scurt, ținuta este una în ton cu moda.

Tocmai m-a anunțat fără prea mare mândrie, în cursul a ceea ce ar putea fi ultima noastră consultăție, că și-a luat bacalaureatul cu reexaminare la oral.

Mă ocup de Enzo de când avea paisprezece ani. La momentul respectiv situația era critică. Trăia singur împreună cu părinții, cei doi frați mai mari plecând de acasă după ce au făcut studii strălucite.

L-am primit de urgență, în urma convocării părinților la poliție, pentru că furase un DVD de la Fnac⁸. Neplăcut! Si mai

⁸ Lanț de magazine din Franța, care comercializează produse electronice și de divertisment. (N.t.)

Reservat pentru revista "Liberis".

ales greu de încasat în condițiile în care mama este profesoră de drept!

În timpul acestei prime consultații, atmosfera a fost mai mult decât încordată. Tensiunea era atât de mare, încât puteai să simți în aer. Enzo stătea într-un colț și nu protesta. Niciunul dintre ei nu-și imagina că o să se găsească într-o zi în cabinetul unui psihiatru pentru copii! Însă focul ardea și se voia ca această primă întâlnire să detenuineze relația dintre Enzo și părinții lui. Se dorea aflarea sensului acestei prime ieșiri din matcă, în cazul unei familii care nu avuseser probleme până atunci. Am încercat să fiu liniștitor:

— Există cu siguranță o explicație, o să încercăm să înțelegem gestul fiului dumneavoastră.

Singur cu mine, Enzo se exprimă:

— Nu prea înțeleg ce caut aici. Cred că mai degrabă ei au nevoie de un psihiatru...

Nu își putea explica propriul gest. Poate din impulsivitate? Nu a prezentat semne îngrijorătoare pe parcursul consultației și al testelor — voința de a face rău, discurs delirant sau indiciile unei depresii, cel puțin într-o primă fază. I-am propus să ne vedem din nou, chiar dacă nu l-am simțit prea convins:

— O să încerc, dar nu vă promit.

Lupta nu era câștigată, dar se întăredeschise o portiță.

Cea de-a doua consultăție a avut loc mai repede decât am prevăzut. Alerta a venit de această dată de la gimnaziu, de la directorul care și-a făcut datoria să anunțe părinții că a fost găsit un pistol cu bile de tip mitralieră asupra lui Enzo. În biroul meu s-a desfășurat scenariul binecunoscut, o mică scenetă în prezența părinților:

— Vedeți și dumneavoastră că nu putem avea încredere în el. Enzo intervene, scuturând din cap:

— Un prieten mi-a cerut să i-l țin eu...

Noi promisiuni și noi regrete...

Aflându-mă singur doar cu el, Enzo mi-a părut indecis între dorința de a bagatelaiza ce a făcut și teama de a dezamăgi, întru

— Respect pentru oameni și cărti
câțiva ca și cum s-ar fi temut că l-aș lăsa baltă. Ca mulți adolescenți, a preferat să preia inițiativa:

- Am pornit cu stângul! Poate că e cazul să mă opresc aici.
Am primit mesajul, nici vorbă să îl las baltă.

Lunile următoare au fost presărate cu provocări de același fel. Enzo prezenta în mod constant două fețe: opozițional, încis, dezagreabil în prezența părintilor, înțelegător și atent la remarcile mele atunci când nu erau ei de față. Treptat, a acceptat ideea că felul lui de a se purta era dictat, inconștient, de o agresivitate îndreptată cu precădere împotriva mamei lui:

- Chiar credeți că aş face aşa ceva doar ca să o enervez, de ce?
- Nu știu. Ai motive să fii supărat pe ea?

De multe ori în astfel de cazuri, adolescentii nu răspund imediat. Enzo păru să stea pe gânduri înainte să spună, oftând:

— Când se întoarce de la muncă și mă găsește în fața televizorului, crede că nu am făcut nimic toată ziua. Oricum, singurul ei subiect de conversație este școala.

Obiectivul consultațiilor următoare a fost acela de a identifica ce avea să-i reproșeze mamei: faptul că nu vorbea decât despre reușita fraților lui mai mari, că se plângea de mediocritatea rezultatelor lui, că dezaproba persoanele cu care ieșea, că regreta faptul că Enzo a întrerupt lecțiile de pian... Și, bineînțeles, că stătea prea mult la calculator. Pe scurt, era vorba despre o mamă care îl denigra în permanență.

Am stabilit împreună cu Enzo un fel de ritual.

I-am primit mai întâi pe părinții lui și le ascultam doleanțele:

— Nu o s-o scoatem niciodată la capăt, este descurajant, pe cuvânt! Ne reproșează că nu avem încredere în el, dar se poartă ca un puști de doisprezece ani...

După ce le-am înregistrat plângerile, m-am văzut separat cu împărinatul. Ca de obicei, Enzo era înduioșător și totodată derutant. Și el credea că nu o s-o scoată la capăt. Asta era un semn

Respect pentru oameni și cărti

bun. Într-adevăr, faptul că nu exprima nicidcum triumfalism, ci mai degrabă regrete era o dovedă că nu voia să facă rău în mod intenționat. Așadar, era vorba despre un simptom — o notă de plată cam piperată prezentată părinților, pe care îi considera nedrepti. Enzo acceptă treptat să fi descopere semnificația.

Dezamăgirea pe care o vede în ochii mamei îi devine într-atât de insuportabilă, încât Enzo avea mereu chef să o agrezeze. Însă nu facea asta frontal. Nu avea niciun interes să perturbe atmosfera din familie, dat fiind faptul că avea un tată mai degrabă prietenos și binevoitor. Poate un pic prea mult, de altfel... Așa că pentru acest fiu în căutare de recunoaștere era, fără îndoială, mai la îndemâna și mai eficace să „lovească acolo unde durea mai tare“, adică să se poarte urât cu mama, mergând chiar până la a o atinge în însăși profesia ei. Este ceva foarte violent să transgresezi legea atunci când mama ta lucrează în domeniul juridic, la fel cum este să îți ratezi studiile atunci când părinții tăi profesori cer prea mult de la tine.

După fiecare discuție cu Enzo, avea loc o întâlnire cu toată familia, ca să le redau versiunea mea în privința atitudinilor unora și celorlalți. Era o ocazie de a relansa dialogul, de a-l responsabiliza pe Enzo și, ca de fiecare dată înainte de a ne lua rămas-bun, de a-l întreba pe un ton ghiduș:

— Ce ai vrea să le cer azi?

Răspunsurile variau în funcție de context. Cel mai adesea, primeam ceva de genul: „Să mă lase să mă joc pe calculator dacă termin ce am de făcut“ sau „să-mi cumpere un telefon mobil, sunt singurul din clasă care nu are unul...“. Fără excepție, răspunsul meu invita la o responsabilizare înaintea oricărei negocieri:

— Iar tu ce le vei da în schimb?

— O să fiu mai de treabă cu ei...

Trebua să îl fac să își asume un angajament față de mine.

Trebua să ajungem la o înțelegere înainte de sfârșitul consultației.

De-a lungul a doi ani întregi, discuțiile s-au derulat după imaginea vieții lui Enzo și a relațiilor cu familia lui, adică au fost haotice...!

Era de înțeles că mama lui Enzo a renunțat în mai multe rânduri să spere. În acele momente am primit doar un tată singur, stânenit, încercând să-mi explice stângaci ce credea soția lui:

— Aceste consultații nu servesc la nimic. În orice caz, ea crede că noi trei, Enzo, dumneavoastră și cu mine, ne-am coalizat împotriva ei, prin urmare, nu vede de ce-ar mai veni aici...

Absența ei era, fără îndoială, expresia unei suferințe reale, ceea ce complica terapia. Am sunat-o de mai multe ori ca să îi cer părerea și să-i amintesc cât de mult țineam să fie și ea prezentă. Profitam de ocazie ca să măsor amploarea descurajării ei:

— Nu avansăm! Nu mai cred în asta.

În ceea ce mă privea, mă zbăteam să pun în valoare „progresele“ fiului ei, cu toate că nici acesta nu îmi făcea munca mai ușoară: note modificate în catalog, motivații false pentru absențe, furturi din centre comerciale — interpretate de mine, firesc, drept răzbunări. Cireașa de pe tort a fost vânzarea de hașiș la ultima școală, unde reușisem să intervin pe ultima sută de metri ca să fie acceptat în clasa a zecea...

Cu sprijinul meu, Enzo a trecut cu chiu-cu vai în anul următor. Anul bacalaureatului a fost cel mai dificil pentru el, ca și cum, apropiindu-se de scop, Enzo căuta cu disperare un mijloc de a întârzi scadența care l-ar fi dus inevitabil la ieșirea dintr-o relație mamă-fiu atât de pasională, încât părea că nu se poate sfârși decât în violență. Enzo a făcut în acea perioadă multe prostii, greu de suportat în viața de zi cu zi pentru părinți, însă în mod cert mai puțin grave: pierderea cheilor de la casă, altercații la școală, trezit târziu în dimineață simulării pentru bac...

Cu toate astea, Enzo a continuat să vină la consultații și să accepte ritualul nostru de stabilire a unor noi contracte, care mă obligau să dau dovadă de tot mai multă imaginație!